

Bij leesvaardigheid en natuurwetenschappelijke geletterdheid staan Ontario en Canada over een periode van twaalf jaar in de top 10. Voor wiskundige geletterdheid ligt dat beduidend anders. Daar blijft men achter. We kunnen dus vaststellen dat de doelstelling 'het verbeteren van de verbetering van de onderwijsresultaten voor lezen, rekenen/wiskunde en natuurwetenschappen' ten dele geslaagd is. Micheal Fullan noemde dat ook in zijn lezing: de focus op leesvaardigheid en natuurwetenschappen leidde ertoe dat de aandacht voor rekenen/wiskunde verminderde en de resultaten daarvan daalden. Hij stelde dat men daar een inhaalslag moest gaan maken. Een nadere bestudering van de PISA-ranglijsten laat ook nog een andere ontwikkeling zien: de stijging van de resultaten in de Aziatische landen. De scores van Ontario en Canada van 2000 – 2012 laten een stabiel beeld zien voor leesvaardigheid en natuurwetenschappen. Men wordt echter ingehaald door onder andere de Aziatische landen, die een snelle ontwikkeling doormaken. Het onderwijs in Ontario en Canada wordt niet slechter, maar anderen worden sneller beter. Samengevat is mijn conclusie dat de onderwijskwaliteit in Ontario en Canada op twee essentiële onderdelen ruimschoots voldoet. De langdurige focus op de doelstelling 'het verbeteren van de verbetering van de onderwijsresultaten voor lezen, rekenen/wiskunde en natuurwetenschappen' werpt zijn vruchten af. De doelstelling 'de verbinding tussen de werkvloer, de wetenschap en de overheid' draagt daaraan bij.

Er zijn ook twee risico's:

- een eenzijdige focus op het ene domein kan leiden tot dalende resultaten op andere onderwijsdomeinen;
- stabiele resultaten zijn goed, maar blijvende aandacht voor het verbeteren van resultaten moet een prioriteit blijven.

De les voor het Nederlandse onderwijs en de politiek is dat consistent onderwijsbeleid, waarbij duidelijke doelen over een lange reeks van jaren worden nagestreefd, leidt tot positieve resultaten. Een keuze die ook in Finland mede heeft geleid tot zeer goed onderwijs. Een tweede conclusie is dat de doelen gedeeld en gedragen moeten worden door iedereen die bij het onderwijs is betrokken. Docenten, management, bestuurders, ouders, politici, wetenschappers: allemaal moeten zij de doelen ondersteunen en uitdragen.

Voor mij als bestuurder zie ik twee gevolgen.

- In ons nieuwe strategische beleidsplan zullen we ons moeten beperken in het aantal doelen. Deze doelen moeten wel scherper en concreet worden geformuleerd;
- Regionale samenwerking met onze kinderopvang- en onderwijspartners, maar ook met de gemeenten en het bedrijfsleven is nodig om een gezamenlijk draagvlak te krijgen voor onze doelen.

TENSLOTTE

De studiereis heeft mij aan het denken gezet over de kwaliteit van ons onderwijs, over leiderschap en over de ontwikkelingen van onze organisatie. Alleen dat denkproces al maakte de reis voor mij geslaagd. De effecten op de langere termijn voor mijnplein kan ik nog niet inschatten, maar ik weet wel dat de ervaringen van deze reis een plek zullen krijgen in ons strategisch beleidsplan.

Websites

- Baythorn Public School <http://www.yrdsb.ca/schools/baythorn.ps/Pages/default.aspx>
- CITO http://www.cito.nl/onderzoek%20en%20wetenschap/deelname_int_onderzoek/pisa
- Dr. Eric Jackman Institute of Child Study Laboratory School <http://www.oise.utoronto.ca/ics>
- Glaze, A. <http://avisglaze.ca/about/>
- Stichting De Brink: <http://www.stichtingdebrink.nl>
- York Region District School Board <http://www.yrdsb.ca>
- Provinciale Overheid in Ontario over het onderwerp kwaliteitsbeleid <http://www.eqao.com/Pages/launch.aspx>

Lynde Hans

VERDIEPEND LEZEN ZICHT KRIJGEN OP DE COMPLEXITEIT VAN TEKSTEN

Het goed leren lezen van teksten; veel studenten kiezen in de afstudeerfase dit onderwerp voor de bachelorthesis. Niet onbegrijpelijk, aangezien goed kunnen lezen als basis voor het leren wordt gezien, maar ook als fundament voor de toekomst. Op daltonkindcentrum de Markesteen werd al twee jaar onderzoek gedaan naar het leesonderwijs op de school. Het eerste jaar werd het begrijpend lezen in de bovenbouw in kaart gebracht en verbeterd. Hieruit bleek dat er geen goede leerlijn was en dat het nog onduidelijk was hoe leraren leerlingen goed kunnen voorbereiden op het begrijpend lezen. Om deze reden ging het tweede onderzoek over begrijpend luisteren in de onderbouw. Als vervolg daarop werd in schooljaar 2015-2016 uitgezocht hoe leraren meer verdieping aan konden brengen als het gaat om de voorbereiding op zelfsturing bij begrijpend luisteren en begrijpend lezen.

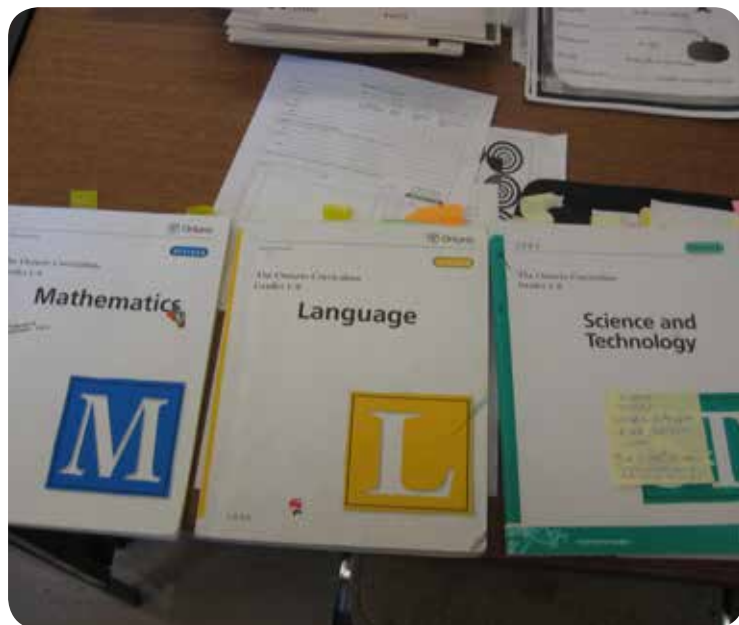
De kennis van leesstrategieën was door de twee voorgaande onderzoeken al enorm gestegen, evenals de kennis en kunde op het gebied van modellen, het hardop denkend voordoen. Toch bleef de schoolontwikkelingsvraag van de Markesteen: hoe kunnen leraren nog meer verdieping aanbrengen als het gaat om de voorbereiding op zelfsturing bij begrijpend luisteren en begrijpend lezen? Het onderzoek richtte zich op het verdiepend lezen van complexe teksten, zodat zowel de leraren als leerlingen de

diepte en breedte van het leesonderwijs in kunnen gaan. Een actueel thema: Netten (2008) meent namelijk dat leerlingen tegenwoordig meer moeite lijken te hebben met de processen binnen het leesonderwijs die meer denken en ervaring vragen. Vernooy (2007) ziet lezen als basis van het leren en als fundament voor de toekomst. De hoofdvraag die gesteld werd naar aanleiding van de schoolontwikkelingsvraag is: Hoe kunnen leraren leerlingen in groep 4 tot en met 8 van daltonkindcentrum de Markesteen begeleiden bij het lezen van complexe teksten?

WAT IS VERDIEPEND LEZEN EIGENLIJK?

Onder verdiepend lezen worden de activiteiten verstaan die een lezer onderneemt om zich de inhoud van een complexe tekst eigen te maken (Van de Mortel & Ballering, 2014). Verdiepend lezen is een vaardigheid van leraren

en niet een vak op zich. “Een lezer kan verdiepend lezen als hij in staat is om nieuwe kennis uit een complexe tekst te integreren in de kennis die hij al heeft. De lezer kan de tekst kritisch evalueren en er kritisch op reflecteren, zodat hij betekenis kan geven aan de inhoud van de tekst.” (Van de Mortel & Ballering, 2014, p. 152) Verdiepend lezen kan bijdragen aan de verwerving van enkele 21st century skills (van den Oetelaar, 2012). Met name de vaardigheden kritisch denken, probleemoplossend vermogen, samenwerken en communiceren spelen binnen verdiepend lezen een belangrijke rol. Het is afhankelijk van het leesdoel van de lezer en de tekst of verdiepend lezen nodig is of niet. Om leerlingen te ondersteunen bij het lezen en het zich eigen maken van een tekst moet een leraar weten of een tekst complex is voor zijn leerlingen en weten wat die tekst complex maakt (Van de Mortel & Ballering, 2014). Teksten die als moeilijk worden ervaren vanwege de structuur, de gebruikte taal, de woordenschat of vereiste achtergrondkennis worden complexe teksten genoemd. Als leerlingen in staat zijn om complexe teksten te doorgronden zal hun kennis vergroot worden (Coppens, 2014). Bovendien wordt de leesvaardigheid verhoogd als de leerling de gelezen teksten begrijpen.

WAT MAAKT EEN TEKST COMPLEX?

Volgens van de Mortel en Ballering (2014) zijn er drie dimensies die de complexiteit van een tekst bepalen:

- de kwantitatieve dimensie van de tekstcomplexiteit;
- de kwalitatieve dimensie van de tekstcomplexiteit;
- de afstemming op de lezer en de taak.

Een kind kan niet tot verdiepend lezen komen als hij een tekst nog niet vloeiend kan lezen. Het kind is op zo'n moment namelijk vooral bezig met het decoderen van de tekst. Net als vlot en vloeiend lezen is ook verdiepend lezen een leesvaardigheid, volgens van de Mortel en Ballering (2014). Als een kind verdiepend kan lezen, is hij in staat om complexe teksten te begrijpen. Verdiepend lezen gebeurt niet in een keer. Zowel leerlingen als leraren moeten zich het (lesgeven in) verdiepend lezen van complexe teksten eigen maken.

Teksten waarbij verdiepend lezen van toepassing is, hebben enkele raakvlakken:

- het zijn korte teksten die waardevol zijn om te lezen (ongeveer 3 tot 9 paragrafen);
- de teksten vragen om herhaald lezen;
- er wordt ‘met de pen in de hand gelezen’ om aantekeningen te maken waar nodig;
- er worden tekstgerelateerde vragen gesteld;
- de opdrachten die na het lezen gegeven worden vragen erom informatie te gebruiken uit de tekst (Fisher en Frey, 2013).

UITVOERING VAN HET ONDERZOEK

Het onderzoek op daltonkindcentrum de Markesteen vond plaats in de groepen 4 tot en met 8. Deze onderzoeksgroep bestond slechts uit drie leraren. Maar het hele team werd meegenomen in het proces, zodat ook andere collega's zich de vaardigheden eigen konden maken op het gebied van verdiepend lezen. Door elke teamvergadering een korte presentatie te geven over de stand van zaken binnen het onderzoek, waren alle teamleden betrokken. Om in te kunnen spelen op de behoeften van de leraren en een goed beeld te krijgen van de basiskennis en vaardigheden op het gebied van de verdiepend lezen heeft het hele team een zelfobservatielijst van Van de Mortel en Ballering (2014) ingevuld. Daarnaast is bij de drie leraren van de groepen 4 tot en met 8 een observatie uitgevoerd om te kijken in hoeverre zij (onbewust) de vaardigheden van verdiepend lezen in de praktijk inzetten. Verder zijn er achttien leerlingen van de verschillende groepen geïnterviewd om te concretiseren welke leesstrategieën zij inzetten. Als laatste heeft er een interview met de taalspecialist van de school plaatsgevonden om een algemeen beeld te krijgen van het onderwijs in begrijpend lezen op de Markesteen.

RESULTATEN EN CONCLUSIES

Uit de observaties en de zelfobservatielijsten bleek dat de leraren op de Markesteen weinig kennis en vaardigheden hadden op het gebied van verdiepend lezen. Ze wisten niet hoe zij een complexe tekst konden herkennen en hoe zij leerlingen konden leren een complexe tekst aan te pakken. Voordat leraren leerlingen kunnen leren hoe zij een complexe tekst aanpakken, is het van belang dat de leraren leerlingen leren wat een tekst complex maakt. Het was belangrijk dat de leraren eerst zelf handvatten aangeboden kregen hoe zij een complexe tekst konden uitzoeken en herkennen. Ook was het belangrijk dat de leraren de leesstrategieën duidelijk moesten maken aan leerlingen en hen bewust moesten maken van het gebruik hiervan. Naar aanleiding van de conclusies uit de observaties, zelfobservatielijsten en interviews is er een ontwerp gemaakt. De leraren hebben zes weken gewerkt met een handleiding en een stappenplan waarmee zij op basis van theoretische achtergronden, praktische voorbeelden en puntenlijsten goede lessen konden geven waarin verdiepend lezen van complexe teksten van toepassing was. Het werd een periode van uitproberen, aanpassen, nog eens uitproberen en bijschaven, collegiale consultaties en

observatie. De zelfobservatielijst werd nogmaals ingevuld tijdens de uitvoering van het ontwerp. Geconcludeerd mag worden dat de leraren op de Markesteen vaardigheden hebben ontwikkeld om leerlingen handvatten te bieden bij het lezen van complexe teksten, waardoor de leraren nog meer verdieping aan kunnen brengen als het gaat om de voorbereiding op zelfsturing bij begrijpend luisteren en begrijpend lezen. De leraren hebben hun eigen draai gegeven aan het ontwerp. De literatuur die zij aangeboden hebben gekregen hebben zij, passend bij de schoolvisie, uitgevoerd in de praktijk. Hiermee is ook de hoofdvraag van dit onderzoek beantwoord. Als kroon op het werk is de bachelorthesis, mede dankzij de goede samenwerking en mentaliteit op de Markesteen, bekroond met de jaarlijkse onderzoeksprijs van Katholieke Pabo Zwolle.

WAARDE VAN SCHOOLBREED ONDERZOEK

Het doen van een academisch onderzoek op de Markesteen is voor mij een leerzame en interessante ervaring geweest. Met hulp van onderzoekscoördinator Regina Frederiks heb ik mij een jaar lang kunnen verdiepen in het onderwerp en de school een stap verder kunnen helpen in haar leesonderwijs. Het feit dat ik een onderzoek mocht doen waarmee ik echt iets kon betekenen voor de schoolontwikkeling en waar het hele team aan mee wilde werken, maakte het doen van onderzoek en het schrijven van de bachelorthesis voor mij zeer waardevol.

Lynde Hans studeerde vorig jaar af op de KPZ en is sinds augustus werkzaam op de KPZ als junioronderzoeker. Ze is met haar bachelorthesis genomineerd voor de OnderwijsTopTalentPrijz 2016 die door minister Jet Bussemaker uitgereikt zal worden.

LITERATUUR

- Coppens, L. (2014). *Verdiepend lezen recensie*. Verkregen op 11-11-2015 via www.cps.nl/verdiepend-lezen_recensie-lieven-coppens-nieuwsbrief-leren-okt-nov-2014.
- Fisher, D., & Frey, N. (2013). *Close reading*. *Principal Leadership* 13(5), pp. 57- 59.
- Netten, A. (2008). *Leesprestaties Nederlandse leerlingen groep 6 zeer goed*. *Taal lezen primair*, (1), 4-7.
- Van de Mortel, K., & Ballering, C. (2014). *Verdiepend lezen. Leerlingen begeleiden bij het begrijpend lezen van complexe teksten*. Amersfoort: CPS Onderwijsontwikkeling en advies.
- Van den Oetelaar, F. (2012). *21st Century Skills in het Onderwijs*. Verkregen op 11-11-2015 via http://www.21stcenturyskills.nl/download/Whitepaper_21st_Century_Skills_in_het_onderwijs.pdf